

Kad bi Lorenz poznao etiku Herbartovu, nebi prikor, što ga je preko Schlossera podielio Kantu i njegovim predšastnikom, ujedno na one protegnuo bio, koji su sliedili poslie Kanta. Po shvaćanju Herbartovu o volji imade poviest dodirnu točku s etikom. Ona bilježi voljne čine, a ova te čine procienjuje.

Zato stoji, što rekosmo spreda: etika je kritika volje u obće, pa zato i kritika poviesti. Mjerila pako njena nisu nikad mogla biti relativna; jer dok je opačina bila dobrom — bijaše čovjek životinjom; a odkad je pravednost, pravičnost, blagohotnost, savršenost i čudoredna sloboda dobrom — odtad je čovjek tekar čovjekom. I tu počima poviest.

Nadamo se, da sada svatko uvidja potrebu mjerila absolutnih, pa zato i uporabu etike na poviest*.

Čudit se je, da školski propisi mnogih država o takovu shvaćanju historične obuke baš ništa ne natučaju. Poimence ne nalazimo o tom ni slova u školskih propisih za Francezku, Belgiju, Rusku, Švajeu i Austriju²¹. Jedino u sbirci Wieseovoj pruskih propisa školskih naglasuje se izrično spomenuto naučanje historično. Zato ćemo taj propis, u koliko se odnosi na pitanje naše, doslovce navesti.

Tu se veli: „Svrha povjestne obuke jest dvostruka: didaktična i pedagogična, etična. U prvom pogledu valja uče-

---

* Upozorujemo ovdje na Lorenzovu razprazu: Ueber Gymnasialwesen, Paedagogik und Fachbildung, Wien, 1879, iz koje se vidi, da on koji u poviesti traži samo relativno, baš je u pogledu naučanja najveći absolutista. On odbija od svih znanostih pedagogiju. Dosta je — po njegovu mnienju — znati, da čovjek može naučati: dosta je poznavati kajde, da čovjek bude skladateljem. Djelce ovo pisano je u prilog onim, koji o pedagogiji ne imaju ni pojma.